

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Craig Russel
HYDE

Copyright © Craig Russell, 2021

Translation Copyright © 2023 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04640-3

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

KREJG RASEL

TAJANSTVENI GOSPODIN

HAJDO

Preveo Vladan Stojanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2023.

Za Vendi

„To je bio čovek po imenu Hajd.“

„Hm“, rekao je gospodin Aterson. „Kakav je to čovek?“

*„Teško ga je predstaviti. Nešto nije u redu s njegovom spoljašnj-
šću; nešto kvari utisak, nešto je očigledno odvratno. Nikada nisam
video čoveka koji mi se toliko nije dopao, iako ne znam zašto.“*

*Doktor Džekil i gospodin Hajd
Robert Luis Stivenson, 1886.*

PROLOG

Pogledao je svog prijatelja i zapitao se kako je još živ. Tako snažan karakter, tako moćna ličnost, tako nepokolebljiva snaga volje i rešenost, stešnjena u tako malom i krhkom sudu. Znao je, dok je posmatrao uska ramena i tanušno, pticoliko lice, još bleđe na blistavom suncu, da njegov prijatelj neće biti još dugo među živima. Njegovo prisustvo na ovom svetu je čak i sada bledelelo, kopnelo, kao slika čoveka koja se rastače na fotografskoj tabli izloženoj svetlosti.

Bio je neprestano svestan vlastite robusnosti, tako različite od prijateljeve nejakosti, dok su sedeli na klupi, s pogledom na blede pesak na plaži i svetlucavi štit Lamanša. Na osnovu ponekad nervoznih pogleda prolaznika, osećao je da u pojavi krupnijeg čoveka nema ničeg umanjujućeg.

Razmenili bi tek pokojnu reč. Njihovo poznanstvo bilo je od onih dugih, u kom je sama bliskost najčešće bila dovoljna. Krupniji čovek se takođe plašio da će izmoriti manjeg. Godine su prošle od njihovog poslednjeg susreta. Stepenn prijateljevog propadanja ga je duboko uznemirio.

„Ubrzo ćemo krenuti nazad u Skerivor“, rekao je mršavko. „Fani će nam pripremiti nešto za jelo.“ Na sebi je, na letnjoj vrućini, imao neodgovarajuću jaknu od teškog somota. Široki odevni predmet prekrivao je slabša ramena. Bilo je priča o potrazi za lekovitijom klimom – sa više sunca, manje zagađenog vazduha; možda o Američkom zapadu i južnim morima – i grmalj se pitao da li bi njegov drug nosio istu jaknu i pod tim nebesima, i da li bi ta nebesa konačno obojila njegovu bledu njavu put blagotvornim crvenilom.

„Više od svega, reč je o toj proketoj knjizi“, rekao je krhki čovek, koji je zapazio prijateljevu brigu, iako nije skidao pogled s mora. „Toliko me

zaokuplja, jede me živog – a ipak ne mogu da pronađem jasan okvir za njeno pisanje. Tačno znam o čemu želim da pišem, i da u njenoj dualnosti sigurno leži priča o dvojnosti ljudske prirode, o dobrom unutar lošeg, i o lošem unutar dobrog, ali se svakodnevno susrećem s praznim papirom.“

„Dvojnost ljudske prirode, kažeš?“, pitao ga je sagovornik.

„Svi smo mnogostruki“, nastavio je krhki čovek, „iako se pretvaramo da smo drugačiji. U svakom od nas prebivaju blistavi anđeli i mračni demoni. Ta tema me zaokuplja od detinjstva. Znaš da sam od pokojnog oca nasledio orman – rukotvorinu đakona Brodija. Tako prekrasno izrađeni komad nameštaja. Kao dete sam danju zurio u njega, čudeći se njegovoj lepoti – ali noću... oh, noću me je pomisao na taj orman u mraku ispunjavala užasom, zbog maštarije da bi se duh onog drugog Brodija, onog koji pripada noći, mogao ušunjati u našu kuću sa svojom bandom, i da bi nas mogao usmrtili u snu.

U detinjstvu sam bio opsednut pripovešću o Brodiju, vatrom utkanoj u istoriju Edinburga – ugledni i istaknuti član edinburškog visokog društva po danu, a najgori zločinac po noći. Proganjala me je noćna mora u kojoj je Brodi bio u mojoj sobi; jedva sam naslućivao obrise te visoke, mračne prilike, s trorigim šeširom. Prošetao bi sobom dok su alatke s njegovog dnevnog posla lupkale po torbi, pored pištolja i noćnog alata. Nagnuo bi se preko moje postelje, s čeličnom trakom oko vrata, za koju se pričalo da ju je nosio kako bi obmanuo dželata. U tom trenutku bih ugledao oba Brodija: njegov velikodušni i blagonakloni osmeh istovremeno je bio i zlobno i okrutno cerenje.“ Ućutao je i nastavio posle kraće pauze: „Znaš, još ga imam – mislim na Brodijev orman. Doneo sam ga sa sobom, ovde u Skerivor. U svakom slučaju, i dalje sam fasciniran pripovešću o Brodiju i želeo bih da ispričam nešto slično. Nešto ne samo o dobru i zlu već i o njihovom suživotu u istoj ličnosti, i o svim nijansama i kontrastima među njima. O dvojnoj prirodi i sukobima unutar ljudske duše.“ Slabašno se osmehnuo. „Možda me moj unutrašnji Kelt vodi ka takvoj opsesiji. Ili je to možda zbog naše zemlje, koja ima podeljenu ličnost: Škotska dvojnost odzvanja kao eho u svojim sinovima. Pozvan sam da napišem nešto o dvojnosti čovekove prirode, ma šta da je njen

Tajanstveni gospodin Hajd

izvor.“ Uzdahnuo je. Sleganje uskih ramena bilo je gotovo neprimetno u širokoj jakni. „Jednostavno ne mogu da prebacim svoju priču na papir.“

Krupniji čovek je neko vreme ćutao. I on je upravio pogled na neku nepokretnu tačku na vodi.

„Mogao bih da ti ispričam takvu priču“, konačno je progovorio, „ako želiš da je čuješ.“

I pod svetlim ali neveselim suncem Bornmuta, Edvard Hajd ispričao je svom krhkom prijatelju Robertu Luisu Stivensonu svoju priču.

PRVI DEO

OBEŠENI

Dve godine ranije

PRVO POGLAVLJE

Taj zvuk nije nalikovao nijednom drugom.

Proburazio je noć oštrom, iskidanom, nazubljenom oštricom, visok, piskav i sirov. Bio je nešto između vapaja i vriska, a opet nije nalikovao glasu; ništa u njemu nije upućivalo na ljudsko poreklo.

Noć bez mesečine već je osvojila grad: vukla se po obodima Maunda i vijugavo prodirala kroz puškarnice i otvore za topove zamka. Šunjala se Starim gradom i pružala tamne prste po uskim sokacima i čorsokacima; po prostranim terasama i skupinama zgrada u obliku polumeseca u Novom gradu, kotrljala se o kitnjaste kapke širokih i visokih prozora. Ali noć kao da je posedovala neku mračnu ozbiljnost, i nigde nije bila crnja nego tamo gde je tonula u dubine odvodnog kanala, koji je opkoljavao grad, s Pentlandsa donoseći čistu vodu do mesta na kom je bivala prljana otpadnim crnim izlučevinama iz brojnih mlinova na Litskoj vodi.*

Kad ju je zvuk pronašao, Nel Makrosan bila je samo tanušna nematerijalna sen, koja se kretala po još gušćoj tami. Bila je sitna za svojih četrnaest godina, mršavog pticolikog lika, a njena koža, pod oskudnim i nematerijalnim snopovima svetlosti uličnih lampi, bila je nestvarno bela, kao brašno iz mlina u kom je radila.

Nel je bila plašljiva duša. Bojala se da pešači do posla, bojala se halpljive tame između lampi, bojala se nemirnih senki brestova i glasova koje je ponekad pomišljala da čuje u drhtavim vodama reke. Naučila je da ne veruje svojim ušima: grmljavina i tutnjava mašina u mlinu narušila

* Orig. *Water of Leith* – Litska voda je zapravo mala reka, koja protiče kroz Edinburg i edinburško naselje Lit, i utiče u Litski zaliv. (Prim. kor.)

joj je sluh, golicala joj je uši zvonjavom i opsedala lobanju utvarama koje su urlale i dugo nakon što bi ga napustila.

Njeni su pre jedne generacije došli u grad s Hajlanda, oterani iz zelene pitomine rečnih dolina, planina i klisura, da bi se napravilo mesta za profitabilnije ovce. Bučna, pretrpana i dimom ispunjena galama podstanskih soba, sokaka i ćorsokaka Starog grada bio je jedini svet za koji je znala. I slušala je edinburški grubi i grleni sasenaški*, a detinjstvo joj je bilo ispunjeno roditeljskim mekim gelskim i pričama o nevidljivom drugom svetu. Zbog svega toga je, dok je žustro koračala ka mlinu, gonjena senkama, sumnjičavo osluškivala zvuke mastiljave reke, koja je posezala za njom iz odvodnog kanala, i prizivala priče o selkijima, kel-pijima i drugim zlim vodenim duhovima.

Ali svi strahovi, sva buka, prava i izmišljena, spala je s nje kad je čula taj zvuk. Činilo joj se da to strašno zavijanje i piskanje prodire kroz njeno mršavo meso do kostiju. Nel je odgovorila vlastitim krikom. Strah nagomilan u njoj prosuo se u noć.

Vrištanje se ponovio. Činilo joj se da se iskidani pisak nadima i odjekuje u udubini kanala, odbijajući se o crne bedeme mlinova. Imala je utisak da dopire iz svih pravaca odjednom.

Nel je zajecala, dete izgubljeno u noći, očajnički premeravajući tamu, ne bi li ugledala strahotu kadru da ispusti tako zastrašujući zvuk, da bi znala na koju strani da beži.

Ponovilo se. Treće neljudsko zapomaganje.

Okrenula se i dala u beg. Zaronila je u tamu između lampi.

I naletala je pravo na nju.

Masa nerazaznatljiva u mraku iznenada je očvrsla, kao da su se senke zgusnule da bi obrazovale prepreku njenom begu. Odskočila je od nje posle snažnog udarca. Pala je na leđa, tresnuvši na masnu glatku kaldrmu. Udarac ju je ostavio bez daha, pa se očajnički trudila da udahne vazduh u izmučena pluća.

Nije imala daha da vriskom potraži pomoć kad se obličje nadnelo nad nju. Silueta je bila sve veća i sve mračnija u crnilu noći. Snažne ruke

* Orig. *Sassenach* – Sasenah (pejorativni naziv za Engleze i govornike engleskog u Škotskoj). (Prim. kor.)

su je obuhvatile. Ispustila je prigušeni krik zato što još nije imala dovoljno vazduha da propisno vrisne. Onaj koji ju je zarobio i dalje je bio bez ljudskih karakteristika; nije mu razaznavala njegovo lice.

Tamno obličje podiglo ju je na noge kao da je lišena težine. Držalo ju je za nadlaktice. Osećala je da bi je ovo čudovište bez napora zdrobilo, presavilo i izlomilo kosti. Bila je bespomoćna dok ju je vodilo ka obližnjem jezeretu svetlosti oko gasne lampe.

Lice nepoznatog ukazalo se pred Nelinim očima u igri svetlosti lampe i senki. Povratila je dah, ali još nije mogla da vrisne, da od noći potraži spasenje od divlje zveri koja ju je zarobila. Teške, brutalne, nemilosrdne i okrutno lepe crte izazvale su gađenje. Strah. Užas. Našla se u rukama čudovišta, đavola.

A onda ga je prepoznala. Tačno je znala ko je on, što nije nimalo umanjilo strah.

„Da li ti je dobro?“ Glas mu je bio dubok i plišan kao noć.
„Da li si povređena?“

Odmahnula je glavom.

„Odakle je došao?“ pitao je. Ponovo je tupo odmahнула glavom, i dalje hipnotisana bistrim plavim očima koje su sijale s okrutnog lica. „Vrisak, devojko!“, navaljivao je nestrpljivo. „Odakle je došao onaj vrisak?“

„Ne znam gospodine“, zamuckivala je. „Činilo mi se da dopire odatle. Ali prvi put...“ Pokazala je ka kanalu pored kog su stajali.

„Znaš li ko sam ja?“ pitao ju je. Nel se ponovo zagledala u njegovo lice, u užarene oči ispod senki šešira i gustih obrva, u istaknute oštre jagodice i široku vilicu. Izgledalo je kao lice isklesano od nečega tvrđeg i od kamena. Klimnula je, i dalje preplašena.

„Vi ste kapetan Hajd, gospodine.“

„Kako se ti zoveš, dete?“

„Nel, gospodine. Nel Makrosan.“

„Radiš u mlinu, Nel?“

Ponovo je klimnula.

„U tom slučaju, trči tamo i reci nadzorniku da su mi potrebni ljudi za pretragu – i reci mu da pošalje nekog u Đakonovu policijsku stanicu, da dovede pozornike.“

Niti je odgovorila, niti se pomerila. Samo je nepomično stajala, proučavajući Hajdovo lice.

„Požuri!“, povikao je strože no što je hteo. Trgla se i potrčala u pravcu mlina.

Hajd je izvukao baterijsku lampu iz džepa na alsterskom kaputu. Proučavao je stazu, drveće i reku oko sebe. Svetlosni snop davao je preteći život okolini. Tekuća voda crnela se i blistala na svetlosti lampe; senke drveća i grmlja na ivici reke su se grčevito izvijale. Ali nije zapazio ništa neobično.

Napustio je stazu i krenuo ka obali reke. Išao je u pravcu koji mu je pokazala užasnuta devojka. Reka se preobrazila u glatku crnu zmiju, koja je vijugala po tami ka dalekom Litskom zalivu i moru, dok su industrijski zvuci ispunjavali noć zaglušnom bukom. Trgao se zbog snažnog metalnog treska, kad su odbojnici lokomotive udarili o metal negde u dalekim balernskim železničkim stovarištima. Zvuci u pozadini su zamrli dok je napredovao duž obale. Struje Litske vode okretale su točkove mlinova na svom putu. Vodotok je nailazio na brane i vodopade. Hajd je čuo sve jače padanje vode preko velike brane.

Splet granja i grmlja pored rečne obale otežavao mu je i usporavao napredovanje. Nakratko se vratio na stazu. Od urlika vodopada jedva je čuo glasove ljudi iz mlina. Izvadio je službenu zviždaljku iz džepa da bi im ukazao na svoj položaj. Tri puta je oštro dunuo.

Nastavio je duž staze, u pravcu brane, ali nije mogao da vidi reku od zastora guste vegetacije. Stigao je do vodopada. Na tom mestu nije bilo grmlja na rečnoj obali. Kratka, zarđala i savijena gvozdena ograda nudila je jedinu sigurnost na mestu na kom se reka spuštala sedam metara do nižeg nivoa. Uznemirujuća noćna tmina i grmljavina vodopada učinile su ga gluvim i slepim za bilo šta van malog teatra svesnosti. Osvetljavano je rečnu obalu snopom svetlosti baterijske lampe, prvo sa svoje, a zatim i sa suprotne strane.

Tada ga je video.

Kretalo se na svetlosti, okretalo, njihalo i drhtalo: nešto žučkasto i mesnato. Isprva nije znao o čemu je reč.

Brestova grana pružala se iznad vode, kao da nudi Hajdu svoj bleđi plod. Obličje koje je visilo s nje isprva je bilo neprepoznatljivo u oskudnoj